

På vej mod en fællessangs- typologi

Foråret 2020 vil på mange måder blive husket som en tid, hvor fællessangen blomstrede i Danmark. Ganske vist fulgt af begrænsninger for det fysiske samvær, men dog med en usvækket følelse af, at selve dette at indgå i et fællesskab med sangen som omdrejningspunkt kan noget helt specielt.

På sociale medier har man kunnet følge, hvordan en lang række fine initiativer er blevet taget på privat basis; højskolesang på Zoom, fællessang med guitar fra københavnske baggårde, individuelt indspillede korstemmer, der er blevet sat sammen til en helhed, og meget andet. Og så har vi jo alle kunnet følge morgensang hver dag, og fællessang om fredagen, på DR.

Ud over den store interesse og glæde, disse initiativer har været fulgt af, har et slående aspekt været den store bredde, der kendetegner fællessang. Bredde i relation til bl.a. genre, stil, stemning, klangideal, akkompagnement og frasering. For der er jo ganske stor forskel på de redigerede videoer, som semi-professionelle vokalgrupper har lagt på Facebook, hvor sange udføres i vanskelige og velklingende 8-stemmige arrangementer, og så de håndholdte optagelser af spontan sang fra tætliggende altaner, man også har kunnet følge på sociale medier. Og der er stor forskel på den virtuelle fællessang, vi deltager i, når Philip Faber synger Weyse og Ingemann om morgenen, og når Teitur synger for på ”Regnvejrsdag i november” fra toppen af et islandsk bjerg. Men det er i alle tilfælde fællessang. Og det kan have

lige stor fællessangsværdi. Det foregår blot på meget forskellige vis og vækker genklang hos os mennesker på varierende måder og niveauer. Mit ærinde i denne artikel er således at illustrere – og insistere på – at det giver god mening at skelne mellem forskellige typer af fællessang. Fællessang er ikke én samlet genre, men en række aktiviteter af varierende indhold og karakter, der har det til fælles, at der synges sammen.

Hierarkier og typologier

Der er inden for fællessang, som inden for så mange andre områder, mange holdninger til optimale og mindre optimale måder at gennemføre aktiviteten på. En inkarneret klassisk korsanger kunne f.eks. godt finde på at tillægge flerstemmig fremførelse af et værk større fællessangsværdi end den udgave af nationalsangen, der bliver fremført til en landskamp. Og omvendt. Og den garvede højskolekursist kunne meget vel rangere en motiveret og velakkompagneret gennemsyngning af en klassiker fra den blå bog højere end en spontan udgave af en Beatles-sang med guitar rundt om lejrålet. Og omvendt.

Som nævnt eksisterer der mange holdninger til fællessang, og jeg vil vove den påstand, at det er essentielt for fællessangstraditionen i Danmark fremadrettet, at vi ikke fristes til at tænke i hierarkier, men arbejder med en fællessangstypologi. En fællessangstypologi tillader os at tale om forskellige typer fællessang med vekslende karakteristika, men uden at der finder en værdimæssig vurdering sted. Jeg vil i det følgende forsøge at skitsere en sådan typologi med udgangspunkt i fem forskellige måder, vi synger sammen på – korsang, højskolesang, lejrålsang, lejlighedssang og stadionsang. Disse fem typer fællessang er naturligvis ikke udtømmende, men skulle gerne illustrere selve typologi-tankegangen samt bidrage til at karakterisere og beskrive de særegne kvaliteter ved de specifikke typer af fællessang.

Fem typer fællessang

KORSANG

Korsang, som vi kender det, har eksisteret i vestlige kulturer gennem adskillige århundreder. Både inden for det klassiske og det rytmiske repertoire er disciplinen blevet forfinet med årene, og over hele ver-

den afholdes korkonkurrencer, hvor denne særlige form for fællessang udføres til perfektion. Særlige klangidealer eksisterer, og målet om den tekniske og æstetiske perfektion præsenteres jævnlige for et publikum. En dirigent sørger for, at sangerne følges ad, og at koordineringen er nøjagtig.

HØJSKOLESANG

Den 17. oktober 1838 brød forsamlingen til en af Grundtvigs foredrag om Englandskrigene efter sigende spontant ud i en fælles afsyngning af ”Kommer hid, I piger små”. En sang, der hyldede den unge søhelt Willemoes og afspejlede en stemning og historisk bevidsthed i befolkningen. Højskolesangen var født – den første højskole i Rødding blev grundlagt 1844, og siden har traditionen med i fællesskab at synge vedkommende tekster af høj kvalitet på fællessangsegnete melodier holdt ved på landets højskoler og langt ud over disse. Ikke alle melodier er lige nemme, og et sikkert akkompagnement er et godt udgangspunkt for vellykket højskolesang. Ligesom højskolerne er højskolesangen et særligt dansk fænomen, der jævnlige er kilde til velbegrunderet misundelse fra udlandet.

LEJRBÅLSSANG

Det at synge sammen kan spores stort set så langt tilbage, historievitenskaben har kilder. I lange perioder som en integreret del af naturfolks tilværelse og ofte koblet til situationer, hvor man har fordrevet tiden, holdt varmen, tilberedt mad eller udført ritualer omkring et bål. Og vi ynder fortsat at synge omkring et bål. Rammen i den moderne lejrbålssang er fri i den forstand, at en som udgangspunkt demokratisk proces afgør, hvilke sange der synges. Der er ofte tale om et folkeligt repertoire, baseret på tekster og melodier, som flertallet kan huske. Akkompagnementet er gerne guitar-spil og/eller de instrumenter, der er til rådighed, og som en eller flere af de tilstedeværende behersker. Lejrbålssang kræver ingen særlige forudsætninger – det ligger iboende i selve konceptet, at alle kan deltage på det niveau og det omfang, de har lyst til.

LEJLIGHEDSSANG

I Danmark eksisterer den særlige tradition, at gæster til en fejring selv skriver tekster på en eksisterende melodi, tilegnet den eller de personer, der fejres. Kun ganske få andre lande i verden kender til denne

tradition, der forudsætter et fælles, folkeligt repertoire af enkle melodier, der egner sig til lægmandsdigtning. Traditionen deler vannede. Ofte er den tekstlige kvalitet vekslende, ligeså deltagelsen og det eventuelle akkompagnement. Alle tilstedeværende forventes at deltage – også de, der ikke bryder sig om at synge og de, der ikke kender den valgte melodi. Alligevel fastholdes traditionen, ikke mindst fordi den indeholder et både festligt og personligt bidrag til en fest.

STADIONSANG

En helt særlig form for fællessang er den, der udføres på et stadion inden og under en sportsbegivenhed. Særligt inden for fodbold, og særligt i forbindelse med landskampe, synges der godt igennem på nationalsangen. Fællessangen trives også godt inden for klubfodbold, hvor mange klubber har deres egne kampsange. Stadionsange afsynges ofte meget kraftigt og i et meget højt toneleje. Der er ingen klangidealer eller æstetiske formaninger i stadionsang, og denne måde at synge sammen på adskiller sig fra anden fællessang ved at inkludere typer af sangere, der ellers ikke frivilligt deltager i fællessang.

Fællessangstypologien

Variationerne i de fem udvalgte typer fællessang kan for overblikkets skyld samles i nedenstående matrix, hvor karakteristikkene er formuleret kortfattet i relation til otte udvalgte perspektiver med henblik på at danne et sammenligningsgrundlag. De otte perspektiver omfatter grundlæggende aspekter ved fællessang. Samlet i en matrix, og beskrevet ud fra de samme otte perspektiver, fremstår variationerne i de fem udvalgte typer fællessang tydeligt. Variationer, der netop ikke skal læses ind i nogen værdimæssig rangorden, men bidrage til at beskrive bredden i aktiviteten fællessang.

	KORSANG	HØJSKOLE- SANG	LEJRBÅLS- SANG	LEJLIG- HEDSSANG	STADION- SANG
MÅL	Æstetisk perfektion	Fælles stemning af sindet/ refleksion	Hygge	Fejring	Eufori
FORM	Flerstem- migt, koor- dineret	Enstemmigt, alsang	Flerstem- migt, ukoor- dineret	Enstemmigt, mere eller mindre ko- ordineret	Enstemmigt (eller ufrivil- ligt flerstem- migt)
KOORDINE- RING	Følg dirigen- ten	Følg oplæg/ akkompag- natør	Følg hinan- den/forsan- ger	Følg hinan- den/akkom- pagnatør	Følg mæng- den
TEKST	Ofte vanske- lig, uden- landsk	Budskab, høj tekstlig kvalitet	Blandet, ”vi mødes i om- kvædet”	Kraftigt vekslende kvalitet	Enkelthed, let at lære
DELTAGERE	Korsangere	Kursister	Dem, der vælger det til	Alle tilstede- værende	Mange af de tilstede væ- rende
KLANG- IDEAL	Formalise- ret, ensartet, klangfyldt	Fyldigt, delta- gende	Intet/engage- ret	Intet (bare der er nogen, der synger)	Kraftigt
VIL GERNE	Løfte os	Flytte os	Samle os	Fejre os	Opildne os
VI HOLDER	I hånd med dirigenten	I hånd med et budskab	I hånd med hinanden	I hånd med hovedperso- nen	Hinanden under armen

Fællessangstypologi.

Hver sang til sin tid

Fællesnævneren i fællessang er glæden og meningsfuldheden ved at synge sammen. Og den fællesnævner vejer langt tungere end de forskelle, der også karakteriserer området. Men som beskrevet i ovenstående, er der en række præmisser for de forskellige typer fællessang, som det kan være relevant at være bevidst om. Man kunne tale om forskellige succeskriterier, som man med fordel kan undgå at blande sammen. Det klassiske kors klangideal er eksempelvis ikke et succeskriterie på et stadion inden en landskamp.

Når fællessangen har så gode vilkår i Danmark, hænger det højest sandsynligt sammen med fællessangens historie. Ikke mindst højskolesangtraditionen har siden midten af 1800-tallet dannet et solidt grundlag for udbredelse og gennemførelse af en stærk fællessangstradition. Men bredden i den danske fællessangstradition bidrager også til at styrke udfoldelsen og inspirerer mange til at deltage. Foråret 2020 har netop vist os, at alt fra avanceret korsang til enkle børnesange kan inspirere mennesker til at synge sammen. Og hvis vi holder fast i, at der ikke er én måde at synge sammen på, der er bedre eller finere end en anden, så har fællessangen potentiale til også fremadrettet at være én af de aktiviteter, der kan samle os på tværs af alder, uddannelse, religion, politisk overbevisning med videre. Det kræver, at vi holder fast i, at forskellige måder at synge sammen på kan inspirere og glæde os på forskellige tidspunkter og i forskellige sammenhænge. Hver sang til sin tid!

Lasse Skovgaard er cand.pæd. i musik, Preliminær Organist og uddannet kirkesanger. Han har gennem mange år arbejdet som korleder, akkompagnatør, organist m.v. Han er derudover cand.mag. i psykologi og pædagogik samt ph.d. i sundhedsvidenskab. De seneste 15 år har han arbejdet inden for sundhedsforskning og er pt. forskningschef i en patientforening, hvor han bl.a. beskæftiger sig med den rehabiliterende effekt af sang og dans. De faglige interesser i henholdsvis musik og sundhed kombinerer han i en række populærvidenskabelige foredrag om hvordan fællessang påvirker vores sundhed og trivsel.